

เทศน์เช้า วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมเนาะ สัจธรรม ว่าธรรมะมันมีอยู่โดยดั้งเดิม ธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิมโดยแบบ
แร่ธาตุที่อยู่ในใต้ดิน เขาต้องทำเหมืองของเขาเพื่อหาแร่ธาตุนั้นมาเพื่อประโยชน์กับสังคม เพื่อ
ประโยชน์กับตัวเขา นี่ก็เหมือนกัน ธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม แต่ผู้ที่ไม่มีความสามารถจะเข้าถึง
ธรรมะนั้นไม่ได้ ธรรมะ เห็นไหม คุณติ อวิชชาปกคลุมไว้ แร่ธาตุต่างๆ มันอยู่ใต้พื้นดิน คุณแหล่ง
น้ำมันดี เขาต้องขุดเจาะอย่างลึกมากเพื่อเอาประโยชน์จากมันขึ้นมาใช้ประโยชน์

นี่ก็เหมือนกัน จิตได้สำนึกๆ เราศึกษาธรรม เราฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้า เราศึกษาขึ้นมาด้วยอวิชา ด้วยความไม่รู้ของเรา เราตีความตามความเข้าใจของเรา ถ้าเรา
ตีความตามความเข้าใจของเรา มันก็ตีความที่มันพอใจ นี่ก็เลย นี่สมุทัยมันเจือปนมา สมุทัยเจือปน
มามันก็พอใจสิ่งนั้นแหละ ฉะนั้น ถ้าพอใจสิ่งนั้น เพราะสิ่งที่เราทุกข์เรายากอยู่ที่นี่เพราะเราขาด
แคลน แต่เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้า นี่เศรษฐกิจธรรมๆ

เศรษฐกิจธรรมเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่ของเรา ถ้าไม่ใช่ของเรา
เราไปศึกษาขึ้นมาแล้ว เศรษฐีธรรมได้เจืองานธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขึ้นมา
จิตใจมันก็สงบร่มเย็นลงระดับหนึ่ง ถ้าจิตใจเราสงบร่มเย็นระดับหนึ่ง เราถึงเชื่อฟังในเรื่องของ
ศาสนา ถ้าเราเชื่อฟังในเรื่องศาสนา เห็นไหม ศาสนาสอนเรื่องอะไร? เรื่องทาน ศีล ภavana เรื่อง
ของการทำทาน ทำทานเรื่องการเสียสละ เสียสละเพื่ออะไร? เสียสละเพื่อให้สังคมร่มเย็นเป็นสุข
ไง เสียสละเพื่อความเอื้องานกันไง เขาจะเอื้องานกัน เอื้องานด้วยวัตถุก็ได้ เอื้องานด้วยน้ำใจก็ได้
เอื้องานด้วยปัญญาก็ได้

“การให้ธรรมเป็นการชนะการให้ทั้งปวง”

การให้ธรรมๆ คือให้ธรรมอะไรล่ะ? ให้ธรรมก็คือให้ปัญญาคนไหน ให้คนมีสติปัญญา พ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกัน ถ้าพูดแล้วไม่เชื่อฟัง พ่อแม่ทุกข์ยากขนาดไหน ถ้าพ่อแม่ลูก พ่อพ่อแม่พูดสิ่งใด แล้วลูกมันเชื่อฟังขึ้นมา เห็นไหม ลูกเชื่อฟังนะ คำว่า “เชื่อฟัง” เชื่อฟังไม่ใช่ปัญญาของเขา เขาเชื่อฟังเพราะพ่อแม่ของเขา แล้วถ้าเขาฝึกฝนของเขาขึ้นมาได้ นี่เราให้ปัญญาเขาๆ สิ่งที่ทำให้ปัญญาชนะ การให้ทั้งปวง เพราะเขาจะเอาตัวเขารอดได้ ถ้าเขาเอาตัวเขารอดได้ สิ่งที่เราทำทานๆ ก็เพื่อเหตุนี้

ถ้าเราไม่มีทานนะ จิตใจไม่เป็นสาธารณะหรือ จิตใจเรามันเห็นแก่ตัว มันตระหนี่ถี่เหนียวของมัน ถ้ามันตระหนี่ถี่เหนียว ทุกอย่างเป็นของกูๆ ถ้าเป็นของกู มันของกูจริงหรือ ร่างกายยังไม่ใช่ของเราเลย แม้แต่ความรู้สึกนึกคิดนี้มันหลอกทั้งนั้นแหละ มันหลอกเพราะอะไร เพราะว่ามันมีตัณหาความทะยานอยาก สิ่งที่มีตัณหาความทะยานอยาก แล้วตัณหาความทะยานอยาก คุณติการประพฤติปฏิบัติในแนวทางของนามรูปบอกว่า ถ้ามีกิเลสปฏิบัติไม่ได้ มีกิเลสปฏิบัติไม่ได้

ถ้ามีกิเลสปฏิบัติไม่ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เจ้าชายสิทธัตถะออกไป ๖ ปี กิเลสทั้งนั้นแหละ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนามาพ้นจากทุกข์โง่โง่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนามารื้อสัตว์ขันธ์สัตว์ นั่นกิเลสทั้งนั้นแหละ นี่กิเลส พอกิเลส ๖ ปี มันศึกษามาอย่างไรก็แล้วแต่ ปฏิบัติอย่างไรก็แล้วแต่ กิเลสมันเจือปนเข้ามา จนสุดท้ายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากำหนดคานาปานสติ กำหนดลมหายใจให้จิตสงบเข้ามา พอจิตสงบเข้ามานะ จิตสงบนี้บุพเพนิวาสานุสติญาณคือข้อมูลเดิม สิ่งทีบุพเพนิวาสานุสติญาณคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สร้างสมบุญญาริการมาเป็นพระโพธิสัตว์ ตั้งแต่พระเวสสันดรลงไป นี่บุพเพนิวาสานุสติญาณ ข้อมูลเดิมมันเป็นกิเลสโง่โง่ ข้อมูลเดิม นี่ธรรมชาติ ธรรมชาติก็มีของมัน เพราะมันเกิดมันตายมาอย่างนั้นไง

เวลาจิตมันสงบเข้ามา นี่บุพเพนิวาสานุสติญาณ ไม่มีปัญญาที่จะชำระล้างได้ นี่รู้ เห็นสิ่งที่เคยเป็นมา แต่จิตมันสงบเข้ามาแล้ว มันระลึกกลับมาแล้ว จุติปาทญาณ เห็นการเป็นไปของจิตที่มันยังชำระล้างอวิชชาไม่ได้ มันยังต้องเกิดต้องตายต่อไปข้างหน้า อาสวกขญาณเข้ามาชำระล้างอวิชชาในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชำระล้างอวิชชาในใจ อวิชชาคือความไม่รู้ ความไม่รู้ในตัวตนนั้นล่ะ ความไม่รู้ในตัวเองนั้นล่ะ ถ้ามันชำระล้างกวาสวะ ทำลายภพ ทำลายชาติ ทำทุก

อย่างจบสิ้นไปแล้ว เห็นไหม ถ้าจบสิ้นไปแล้ว นี่ไง สิ่งที่เข้ามาชำระล้างนี่คือปัญญา คือมรรคญาณ คือญาณชำระล้างกิเลส แต่เวลาที่เราบอกว่าเรามีกิเลสอยู่ ปฏิบัติไม่ได้ มีกิเลสอยู่ ปฏิบัติไม่ได้ มันก็มีกิเลสทุกๆ คนแหละ ถ้ามีกิเลสแล้ว นี่เราก็มีกิเลสไง แต่กิเลสมันฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว กิเลสมีฝ่ายดีด้วยหรือ? กุศล อกุศล ใจ

ในการกุศล ในความชวนชวายนันเป็นกิเลสใหม่? มันก็เป็น แต่มันเป็นในการกระเลือก กระสนเพื่อจะเอาตัวรอด ถ้ามันไม่มีการกระเลือกกระสน ไม่มีการกระทำเลย มันมีกิเลสหมด กิเลสหมดแล้วมันจะไปอย่างไรละ แต่ถ้ากิเลสมันเป็นฝ่ายชั่ว มันทำลายล้าง มันทำลายล้างทุกๆ คน มันทำลายล้างทุกคนเพราะอะไร เพราะมันเบียดเบียนตนก่อนไง ถ้ามันเกิดขึ้นมาในหัวใจของเรา คุณสิ มันเบียดเบียนใจของเราก่อน พอมันเบียดเบียนใจของเราก่อน เราคิดอย่างไร เราทำอย่างไร ทำไปแล้วก็เบียดเบียนคนอื่น มันทำลายเราก่อนแล้วก็ทำลายคนทุกๆ ไปหมดเลย ถ้ามันเป็นการทำลายล้าง นี่ที่ว่ากิเลสๆ

แต่ถ้ามันเป็นธรรมละ มันเป็นธรรมเป็นธรรมอย่างไร เป็นธรรมนี้เป็นมรรค ใจ เป็นมรรค เป็นกุศล ใจ ความช่วยเหลือเจือจกันเป็นกิเลสใหม่ นี่ความช่วยเหลือเจือจกัน ถ้าเป็นกิเลส แต่มันทำดี ทำดีมันก็ต้องทำของมันไป แต่ถ้าสิ่งที่ฝ่ายดี เห็นไหม ถ้ามันว่า “มันมีกิเลส ปฏิบัติไม่ได้ ปฏิบัติไม่ได้”...มันเป็นมรรค มรรคนี่คำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ สมาธิชอบ สติชอบ ความเป็นมรรค

ถ้าความเป็นมรรค ความชวนชวายเพื่อคุณงามความดี มันต้องทำ ถ้าชวนชวายคุณงามความดี เห็นไหม มรรคหยาบ มรรคหยาบๆ เราก็เสียสละเจือจกัน เราจะเสียสละกันอย่างนี้ตลอดไปไหม ถ้าเราเสียสละอย่างนี้ตลอด มันจะยืนตัวขึ้นมาอย่างไร มันจะหาอยู่หากินอย่างไร มันต้องโตขึ้นมา มันต้องมีปัญญาขึ้นมาเพื่อมันจะยืนบนขาของเขาได้ใช่ไหม

อดตา หิ อดตโน นาโถ คนเป็นที่พึ่งแห่งตน ถ้าตนพึ่งตัวเองไม่ได้ มันจะไปพึ่งใคร ถ้าตนพึ่งตัวเองไม่ได้ ตนจะรู้ตัวเองว่ามีกิเลสได้อย่างไร ถ้าตนพึ่งตัวเองไม่ได้ ตนจะรู้จะเห็นความเป็นไปของตนได้อย่างไร ถ้ามันจะรู้จะเห็น นี่มันช่วยเหลือเจือจกันมา พอมันเติบโตขึ้นมา มันก็มีหลัก มีปัญญา มีความเป็นไป มีการกระทำขึ้นมา พอกระทำขึ้นมามันก็เริ่มเป็น อดตา หิ อดตโน นาโถ คนเป็นที่พึ่งแห่งตน มันจะขยับของมันขึ้นไป นี่ทาน ศีล ภาวนา

ถ้ามันทาน ศีล ภวานานะ เรามาวัดนี้ทำไมกัน เรามาวัดนะ โดยทั่วไปเด็กก็ตามพ่อแม่มา มีความสนุกสนานขึ้นมา สนุกสนานขึ้นมาให้ใกล้ไว้ๆ ให้ความคุ้นเคยไว้ แต่ถ้ามันไม่คุ้นเคย ไปวัดมันก็ไปอย่างไร ไปทำอะไร ไปเพื่ออะไร? นี่ไปวัดไปวา เอามาคุ้นเคยไว้ ถ้าคุ้นเคยไว้ เห็นไหม ทาน ศีล ศีลคือความปกติของใจ พอปกติของใจ จิตมันปกติขึ้นมาแล้วทุกคนก็อยากจะพ้นจากทุกข์ ทุกคนไม่อยากจะให้ความทุกข์อันนี้บีบคั้นเราเลย พอมาวัด เราก็มานะเสียดละ มาวัด มาเพื่อ ภวานา

ถ้ามาเพื่อภวานา เห็นไหม ถ้ามันเริ่มภวานานะ สงครามเพื่อสันติภาพ นี่สงครามระหว่าง ชาติพันธุ์ เวลาเขาเกิดสงครามกัน เขาทำลายล้างกันไปทั้งหมด แต่ถ้าเรามีสติปัญญาขึ้นมา ถ้าจิต เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง เวลามรรคนะ นี่มรรค อตตกิลมถานุโยค ทำให้दनลำบากเปล่า กามสุขัลลิกานุโยค เวลาจิตมันสงบแล้วจิตมันเออออห่อหมก มันเคลมไปหมดเลย นี่ทางสองส่วนที่ไม่ควรเสพ

ทางสองส่วนที่เธอไม่ควรเสพ อตตกิลมถานุโยค กามสุขัลลิกานุโยค มัชฌิมาปฏิปทาๆ มันอยู่ที่ไหน? มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลางๆ นี่ไง ถ้าทางสายกลาง เห็นไหม เรามาวัดมา มาเพื่อ ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแล้ว นี่สงครามเพื่อสันติภาพ ถ้าสงครามเพื่อสันติภาพนะ ถ้าจิตมันสงบ ขึ้นมามันเกิดสงครามของขึ้นมา สงครามระหว่างชาติกับพันธุ์ ระหว่างจิตกับกาย ถ้ามันพิจารณา ของมัน สงครามมันเกิดขึ้น สงครามเพื่อสันติภาพ

แต่ถ้ามันสงครามไม่เพื่อสันติภาพ คุณเขาเกิดสงครามขึ้นมานะ เวลาทหารเขาออกรบขึ้นมา เวลาจิตเขาหลอน ไปอยู่โรงพยาบาล เขาจะให้วัดดูไว้ชั้นหนึ่ง มันจะยิ่งตลอดเวลา บังๆๆ จิตมัน หลุดนะ มันมีความทุกข์ยากขนาดนั้น เวลาสงครามสงบแล้วมันไม่สงบ มันถือวัดดูชั้นหนึ่ง ตาม โรงพยาบาล เวลาทหารที่เขากลับมาจากสนามรบ เวลาจิตมันหลอน เขาจะยิ่งปืนของเขาตลอด เขา ระแวงไปหมด เขาระแวงภัยไปหมดเลย ทุกคนจะเป็นภัยกับเรา ทุกคนจะเป็นภัย ไม่ไว้ใจใคร ทั้งสิ้น อย่างนี้เป็นสงครามสันติภาพหรือ สงครามเพื่อจิตหลอน สงครามเพื่อทำลายตนเอง ถ้า สงครามอย่างนี้มันทำได้ไหม

ถ้าสงครามเพื่อสันติภาพนะ เรามีสติ มีสติตั้งแต่เริ่มต้น ถ้าสงครามเพื่อสันติภาพ เห็นไหม นี่ข้อวัตรปฏิบัติของเรา ข้อวัตรเครื่องดำเนินนะ ถ้าไม่มีข้อวัตรปฏิบัติ เห็นไหม คุณสิ เวลาครูบา อาจารย์ของเราท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมา สิ่งที่เราไปบนถนนหนทาง มีแผนที่เรายังหลง แล้ว

หัวใจมันก้าวเดินไป มันไปทางไหน มันไปทางไหน? นี่ข้อวัตรปฏิบัติ นี่ไง ถ้าข้อวัตรปฏิบัติ เครื่องดำเนิน เครื่องอยู่ของใจ ถ้าใจไม่มีเครื่องอยู่ เวลาศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เลสมันข่มจีเอนะ มันบอกมันรู้มันเห็นไปหมดแหละ ธรรมะเป็นธรรมชาติ ธรรมะมันมีอยู่โดยดั้งเดิม ธรรมะมันมีอยู่แล้วแหละ ถ้าเราจินตนาการก็เป็นธรรมะของเรานั้นแหละ

ธรรมะจินตนาการอย่างนั้น ก็เลสมันหลอกสองชั้นสามชั้น หลอกสองชั้นหมายความว่า เราทุกข์เรายากนะ เราจะไปวัดไปวามันก็ลำบากพอแรงอยู่แล้ว หน้าที่การงานเราก็บีบคั้น เวลาเราก็ไม่มี แล้วเราจะไปวัดไปวาได้อย่างไร เห็นไหม นี่มันบีบคั้นมาแล้ว แล้วพอไปวัดไปวา ไปศึกษาขึ้นมา เพราะถ้าไม่มีทาน ไม่ทำทาน เราก็ไม่ได้ฟังธรรม ไม่ฟังธรรม ไม่ต้องฟัง เดี่ยวนี้ศึกษาได้ คุณติ ธรรมะเข้าถึงห้องนอนเลย วิทยุ ทีวีต่างๆ ยัดเยียดใส่หัวใจเราเลย เรายังรับไม่ไหวคไม่ไหว ธรรมะมันจะมาจากแคลนที่ไหน อันนั้นเป็นธรรมะใหม่

ถ้าเป็นธรรมะนะ ธรรมะมันขัดเกล้า มันทำให้เราได้มีความสำนึก ถ้ามีความสำนึกนะ เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราศึกษาด้วยกิเลสของเรา เราก็ดีความเอาแต่ความพอใจ อันไหนไม่พอใจเราก็ไม่สน แต่ถ้าเป็นธรรมะนะ ธรรมะนี้ออกจากใจ ออกจากใจเพราะอะไร ออกจากใจเพราะใจดวงนั้นได้ฝึกได้ฝนมา ใจดวงนั้นได้สมนุกสมบันมา ใจดวงนั้นได้ล้มลุกคลุกคลานมา ใจดวงนั้นได้เห็นคุณเห็นโทษของทิฐิมานะในใจของตัวเอง

ถ้าทิฐิมานะในใจของตัวเอง ประพฤติปฏิบัติไป มันไม่ลงมัชฌิมาปฏิบัติ สมาริมันก็ไม่เกิด หรอก สมาริไม่เกิด ปัญญา มันจะเกิดขึ้นมาได้ยังไง ถ้าใจดวงนี้มันสมนุกสมบันมา มันเห็นคุณเห็นโทษ เห็นไหม ดูทางหมอลี หมอเขารู้แล้วว่าอะไรเป็นของแสงกับโรค คนไข้ไม่ควรกินอาหารอย่างนั้น ไม่ควรกินอาหารอย่างนั้น เพราะมันเป็นของแสงกับโรค ครูบาอาจารย์ที่ท่านล้มลุกคลุกคลานมา ท่านปฏิบัติมา สิ่งใดที่ทำให้จิตสงบไม่ได้ สิ่งใดที่ทำให้มันล้มลุกคลุกคลาน ท่านพยายามจะละจะวาง

หลวงตาท่านพูดประจำว่า ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหมือนตีมือเลย มือจะหยิบอะไรนี่คอยตีไว้ๆ คีล ข้อวัตรปฏิบัติมันก็เหมือนตีมือไว้ ห้ามๆๆ พอห้ามขึ้นมา นี่มันขัดเกล้ากิเลสนะ ห้ามทำอย่างนั้น ห้ามทำอย่างนั้น

“ทำไมจะทำไม่ได้ ของเล็กน้อยๆ”...ก็ของเล็กน้อยนั้นแหละ ทำให้จิตใจมันด้าน ของเล็กน้อยนั้นแหละ ทำให้มันเคยชิน ถ้าจิตใจมันด้าน มันเอาสิทธิเสรีภาพ สิทธิของมัน นี่มันทิฐิ

มานะนั่นนะ มันจะไปเสริมหัวมัน เสริมหัวกิเลส ก็ไหนบอกมันขัดเกล้าไป ถ้ามันขัดเกล้า มันต้องขัดเกล้าสิ ไอนี้มันมาเสริมทฤษฎีมานะให้มากขึ้น ถ้าเสริมทฤษฎีมานะมากขึ้น อย่างนี้หรือเป็นการขัดเกล้า

ถ้าเป็นการขัดเกล้า เห็นไหม ถ้ามันขัดเกล้ากิเลส เพราะครูบาอาจารย์ท่านเห็นโทษของมันว่าสิ่งนี้มันเป็นการเสริม เป็นการเสริมให้ทฤษฎีมานะมันมากขึ้น เสริมขึ้นมาให้ข้างในมันฟูขึ้น ถ้ามันจะไม่ฟูขึ้น คุณ เวลาครูบาอาจารย์นะ “อย่าดูถูกความนิ่งอยู่ของพระอริยเจ้า” พระอริยเจ้า สิ่งที่เกิดดับในใจนี้ท่านรู้ท่านเห็นของท่าน แล้วถ้าส่งออกไปกระทบกับใครบ้าง “อย่าดูถูกความนิ่งอยู่ของพระอริยเจ้า” ความนิ่งอยู่นั้นนิ่งอยู่เพราะรู้เท่ารู้ทัน รู้ทุกอย่างพร้อมในใจนั้น อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ ถ้าแสดงออกไปมันเป็นโทษนี้ควรทำไหม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “สิ่งที่เป็นความจริง ถ้าไม่เป็นประโยชน์ เราก็ไม่พูด”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า สิ่งที่เป็นความจริงแต่ไม่เป็นประโยชน์กับใคร มันไม่เป็นประโยชน์กับใคร พูดไปทำไม พูดไปแล้วมันไม่เป็นประโยชน์กับใคร แต่ถ้ามันเป็นประโยชน์ พูดออกไปแล้วมันขวางหู มันขัดหูไปหมด ขัดหูเพราะอะไร? ขัดหูเพราะมันขัดใจกิเลส ขัดหูเพราะมันไม่พอใจ ขัดหูเพราะกิเลสมันอ้วนๆ ขัดหูเพราะมันมีทฤษฎีมานะในใจใจ แล้วถ้ากิเลสที่มันเข้าไป มันก็ขัดหูทั้งนั้นแหละ มันขัดหู มันขัดกิเลสไป ถ้ามันขัดกิเลส เห็นไหม เราฟังไม่ได้

แต่ถ้าฟังอะไรที่นุ่มนวลอ่อนหวาน ฟังอะไรที่มันเสริมทฤษฎีมานะ โอ้โฮ! อันนี้เป็นธรรม อันนี้เป็นธรรม แต่ถ้าอันใดมันขัดแย้งกับความพอใจของเรา มันขัดแย้งกับกิเลสตัวอ้วนๆ ในใจ นั่นนะ มันไม่พอใจ มันไม่พอใจเพราะมันไปขัดแย้งกิเลส นี่ไง ขณะที่เราไม่รู้ตัว

แต่อย่าดูถูกความนิ่งอยู่ของพระอริยเจ้า พระอริยเจ้าเขารู้เท่ารู้ทัน นี่ปฏิสนธิจิต คนเกิด เกิดมาจากไหน อะไรมาเกิด นี่เรารู้ว่าเกิดจากท้องพ่อท้องแม่ เกิดจากไข่ แต่ความจริงอะไรมันเกิด ปฏิสนธิจิตไม่มี ไม่มีวันเกิด ปฏิสนธิจิตเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ เกิดตั้งแต่พรหมลงมาถึงนรก อเวจี แล้วนรกอเวจีมันเกิดมาอย่างไร อะไรพามันมาเกิด แล้วเวลามันจะดับ มันจะดับอย่างไร ถ้าเกิดดับ เกิดดับอย่างไร แล้วถ้าเกิดมรรคญาณ มรรคญาณมันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร

นี่เรามาวัดมาวาเพื่อขัดเกลา เราทำบุญกุศลแล้วเราก็ได้ทำบุญกุศลเพื่อสร้างอำนาจวาสนาบารมี กลิ่นของศีลหอมทวนลม กลิ่นของคุณงามความดี การเสียสละการเสียสละเพื่อชีวิตนะ คุณ ถ้าใครอดอาหารก็ตาย เราเสียสละ เราบอกว่าทำทานๆ นี่เราให้ชีวิตกันนะ สิ่งที่ยังจัญเครื่องอาศัยนี้ชีวิต ชีวะของที่มีค่า เพราะสิ่งนี้เท่านั้นที่สัมผัสธรรมได้

กระดาศ เวลาจาริกก็เปื้อนหมึกไปเฉยๆ กระดาศเขาเก็บไว้เป็นพันทๆ ปี มันก็เป็นกระดาศอยู่อย่างนั้นแหละ จิตใจของคนถ้ามั่นศึกษา มันแก้ไข มันเปลี่ยนแปลง จากคนคือด้าน มนุสสรักษาโน ถ้าจิตใจมันสงบเข้ามามันจะเป็นมนุสสเทโว จากมนุษย์ปรตเป็นมนุษย์เทวดา จากมนุษย์เทวดามันจะพัฒนาใจของมันขึ้นไป เห็นไหม ใจดวงนี้มันพลิกแพลงได้ แก้ไขได้ด้วย การประพฤติปฏิบัติ ด้วยการวิวัฒนาการของศีล สมาธิ ปัญญา แล้วปัญญาอย่างนี้มันเกิดมาจากไหนละ

เราบอกเรามีการศึกษาๆ ศึกษานั่นละวิชาชีพ ศึกษานี้ ถ้าไม่มีจิต ศึกษาไม่ได้ เพราะจิตนี้มันศึกษาแล้วมันจำมา ศึกษานี้เป็นวิชาชีพ วิชาชีพนี้ศึกษามาเพื่อวิชาชีพ ไม่ใช่ศึกษามาเพื่อความเข้าใจตัวเอง ถ้าศึกษาเพื่อความเข้าใจตัวเอง เห็นไหม การศึกษาขึ้นมา ปฏิสนธิจิตๆ จิตที่เวียนตายเวียนเกิด ถ้าไม่ชำระล้างมัน มันยังต้องไป แต่ถ้าชำระล้างแล้ว ผลักไสมันก็ไม่ไป เพราะมันไม่มีแรงขับมันเป็นไปไม่ได้ มันเป็นไปไม่ได้เพราะอย่างไรละ

เวลา สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา กุปฺปชฺรรม สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา แล้วเวลามันถึงที่สุด เห็นไหม อกุปฺปชฺรรม อฐานะ ไม่มีความเปลี่ยนแปลง เป็นไปไม่ได้ เป็นไปไม่ได้ที่มันจะหมุนไปอีก นี้อฐานะ นี่เหนือ สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา สภาวชฺรรมๆ ศึกษาสภาวชฺรรม สภาวชฺรรมก็การเปลี่ยนแปลงในสภาวชฺรรมก็การวิวัฒนาการไง แล้วถึงที่สุดมันต้องมีอะไรวิวัฒนาการอีกละ มันถึงที่สุดแล้วจะเอาอะไรวิวัฒนาการ แล้วอะไรถึงที่สุดละ แล้วถึงที่สุดอย่างไรละ ทำไม่ถึงถึงที่สุดละ

นี่เราไปวัดไปวาก็เพื่อเหตุนี้ไง เพราะว่าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารัตนตรัยนะ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แก้วสารพัดนึก เรามีแก้วสารพัดนึก ใครนึกได้แค่ไหนแล้วเวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เวลาพระสารีบุตรพระโมคคัลลานะจะไปลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านิพพาน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “สมควรแก่เวลาของเธอเถิด”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝึกฝนจนพระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรเป็นอัครสาวก
เบื้องซ้ายและเบื้องขวา เวลาถูกศิษย์จะต้องตายก่อน มาขอลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป
นิพพาน สุดท้ายแล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็นิพพานตามไป นิพพานตามไปนะ

“อาหนนท์ เราบอกเธอแล้วไม่ใช่หรือ แม้แต่ตถาคตก็ต้องตาย สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็น
ธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับไปเป็นธรรมดา แม้แต่เราตถาคตก็ต้องตายในคืนนี้” เอวัง